

69269

GLASNIK MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO

BULLETIN DE L'ASSOCIATION DU MUSÉE DE SLOVÉNIE

XX, 1939

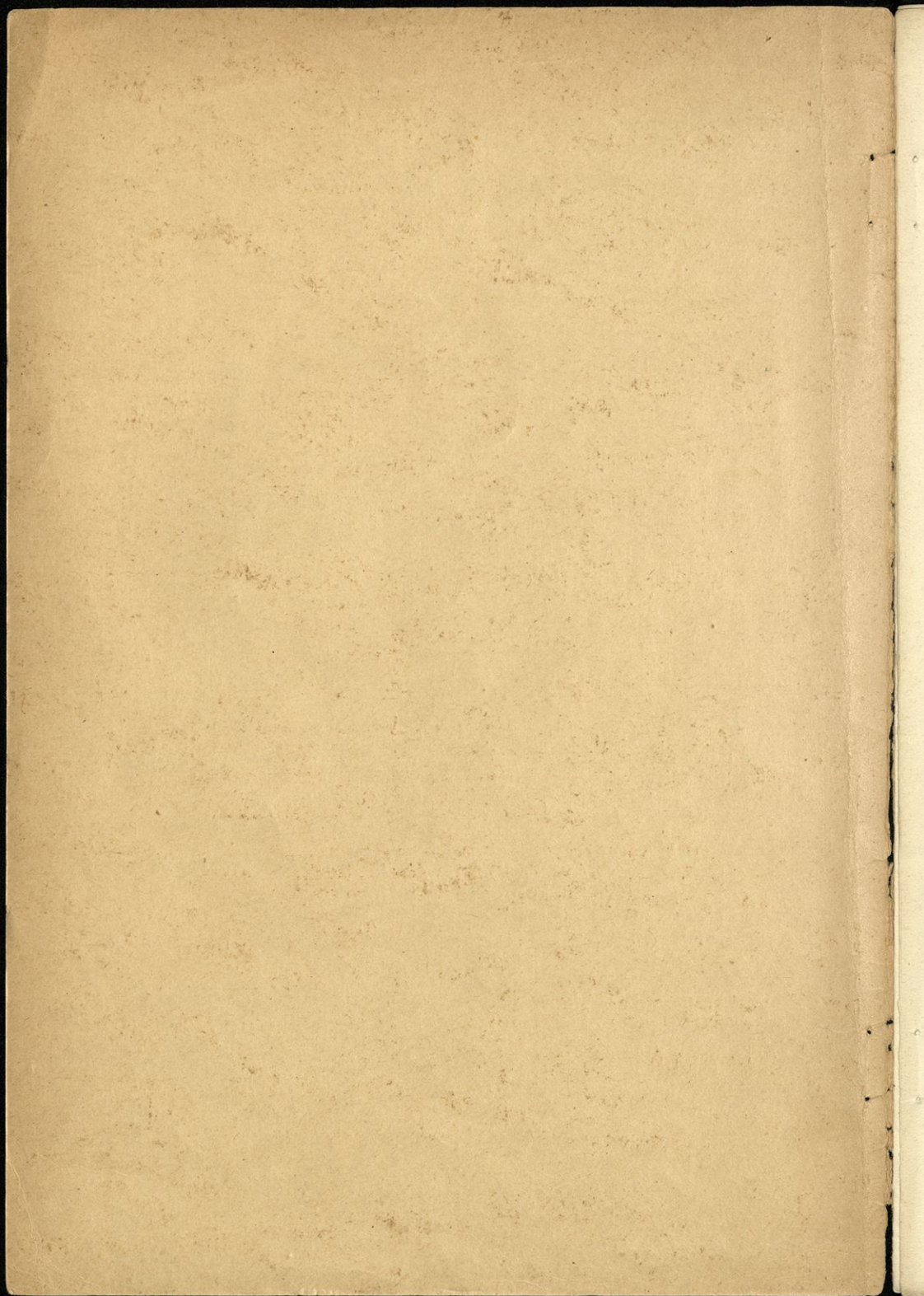
POSEBNI ODTIS — EXTRAIT

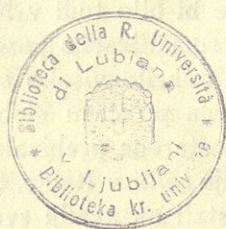
DR. MILKO KOS

**VLAHI IN VLAŠKA IMENA
MED SLOVENCİ**

LJUBLJANA 1939

JUGOSLOVANSKA TISKARNA, V LJUBLJANI

5. IV. 1943

J. ant.

030023554

VLAHI IN VLAŠKA IMENA MED SLOVENCİ

Milko Kos

Ali so Slovenci ob koncu 6. in v začetku 7. stoletja, ko so prišli v svojo novo domovino, naleteli tu še na staro prebivalstvo, koliko je tega bilo, katerim narodom je pripadalo in kako se je to prebivalstvo kasneje zlilo s slovenskimi prišleki — to so vprašanja, ki jih moramo postaviti na začetek naselitvene zgodovine Slovencev. Znanstveno razpravljanje obstoja starejšega prebivalstva tudi še po prihodu Slovencev ni nikdar resno zanikalo. Pripovedovanje življenjepisca Severinovega, da so po smrti tega svetega moža (okoli 482) zapustili 487 v s i romanski prebivalci Podonavski Norik, ni vzdržalo pred zgodovinsko kritiko.¹ Tako tudi ne smemo sklepati, da ne bi bilo tudi v Notranjem Noriku, torej v območju Vzhodnih Alp, kjer je bila romanizacija posebno močna in so novejša raziskavanja ter arheološke najdbe odkrile visoko stopnjo provincialno - rimskega kulturnega življenja, segajočega po času globoko v 6. stoletje, ostalo tudi še po prihodu Slovencev nekaj starega prebivalstva.² Tudi Langobardi so 568, ko so se preko današnje Slovenije selili v Italijo, odpeljali s seboj pač le del Panoncev in Noričanov, drugi so ostali na zemlji svojih prednikov.³

Res je, iz virov moremo razbrati, da so v zadnji četrtini 6. stoletja (verjetno že 579, gotovo 587—588) škofje-begunci iz vzhodnoalpskih dežel pred prodirajočimi Obri in Sloveni iskali zatočišča v jadranskem Primorju in na ozemlju oglejskega patriarhata, toda misliti si moremo, da je tudi po umiku dostojanstvenikov in odličnikov ostal še del staroprebivalcev na noriških in sosednjih tleh, prav tako kakor se sto let poprej, po smrti Severinovi, niso vsi Romani odselili iz Podonavskega Norika.⁴ Dokaz temu za pokrajine, ki so jih tedaj začeli naseljevati Slovenci, so tudi krajevna imena, v katerih tiči beseda »v l a h« oziroma »w a l c h«.

Označbo »vlah« za Romana so dobili Slovani od Germanov še v zakarpatski domovini. Pri Germanih pomenja »walh« (starovisokonem. walah, srednjevisokonem. walh) keltskega soseda na zapadu. Eno keltskih plemen so Volki (Volcae). Kasneje pa je »walah-walh« Germanu Roman in prebivalec rimske

¹ Eugippii Vita Severini, c. 44, ed. Th. Mommsen, *Scriptores rerum Germanicarum* (1899), 52, 53. — A. Dopsch, *Wirtschaftliche und soziale Grundlagen der europäischen Kulturentwicklung*, I (1918), 131 dalje. — E. Schwarz, *Walchen- und Parschalkennamen im alten Norikum*, *Zeitschrift für Ortsnamenforschung*, I (1925), 91.

² R. Egger, *Frühchristliche Kirchenbauten im südlichen Norikum* (1916), passim. — A. Helbok, *Grundlagen der Volksgeschichte Deutschlands und Frankreich*, Textbend (1937), 181 dalje.

³ *Historia Langobardorum*, II, 26. (Mon. Germ., *Scriptores rerum Lang.*, 87.)

⁴ M. Kos, K poročilu Pavla Diakona o Slovencih, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 26 (1931), 202 dalje.

države sploh.⁵ Z ostalimi so tudi Južni Slovani prevzeli označbo »vlah« in z njo začeli imenovati Rimljane, pa tudi romanizirane in neromanizirane prebivalce, na katere se ob naselitvi naleteli v Podonavju in na Balkanu, končno pa tudi romansko prebivalstvo Apeninskega polotoka, v Alpah in vobče na zapadu.⁶

Tudi predniki Slovencev so spoznali in začeli rabiti besedo »vlah«. Z njo so pri doseljivanju in po naselitvi označevali sosede Romane in romanizirano prebivalstvo ob svojih zapadnih mejah, pa tudi Romane in romanizirane stanovalce, na katere so še naleteli ob prihodu v novo domovino in s katerimi so potem še stoletja živeli v tesni sosesčini. Vse dotlej, dokler se niso ti Vlahi ali Lahi stopili s Slovenci, oziroma so v kolonizacijskem območju Nemcev hkrati s tamkajšnjimi Slovenci zapadli germanizaciji.

Znanost ni tem Vlahom na nekdanjem in sedanjem slovenskem kolonizacijskem ozemlju posvetila skoraj nikakršne pozornosti. Schwarz se jih v svoji razpravi o krajevnih imenih po Vlahih in paršalkih v starem Noriku komaj dotika, enako Helbok, ki ima na svojem zemljevidu »vlaških« imen navedena na nekdanjem slovenskem ozemlju komaj dva kraja te vrste.⁷ Po drugi strani se pa spravljajo v zvezo s temi starimi Vlahi krajevna imena, ki z njimi nimajo kaj opraviti in so izven vsakega poimenovanja po njih.

Zgodovinarju so gradivo za te Vlahe med Slovenci k r a j e v n a i m e n a , ki so v zvezi z označbo »Vlah« kot pripadnika posebne narodnostne skupine, razlikujoče se od Slovencev. Poudarjam narodnostne skupine, kajti mogoče je tudi, da ima tak kraj naziv po enako glasečem osebnem imenu ali priimku (Walchun, Ualho, Walch, Walaho), ali pa, da so kraj tako imenovali po nekem kasneje doseljenem Vlahu — Romanu.⁸

R o m a n u s oziroma L a t i n u s je na slovenskih tleh v latinski pisanih virih to, kar Slovincu Vlah ali Nemcu Walh. Starejši latinski naziv za Romana-Vlaha je tudi pri nas Romanus, redkeje Latinus. Latinski in grški pisani viri, iz katerih črpamo znanje o slovenski zemlji in zgodovini v zgodnjem srednjem veku, imenujejo rimsko in romanizirano prebivalstvo z imenom Romani, Romano, in ga vedo razlikovati od Grkov (Romaioi), Gotov, Langobardov, Gepidov in Slovenov.⁹ Latinus je eden med salzburškimi misijonarji, ki so v drugi polovici 8. stoletja prišli med Slovence.¹⁰ Na slovenski zemlji in v tej sosednjih pokrajinah je označba Latini v 12. stoletju popolnoma izpodrinila starejšo Romani. Tri vasi Romanov v Furlaniji so zaradi razlikovanja od slovenskega prebivalstva, ki se je najprej od druge polovice 10. stoletja naseljevalo sredi med Romani v ravni Furlaniji, označevali in jih še danes imenujejo R o m a n s , to

⁵ K. Müllenhoff, *Deutsche Altertumskunde*, II, 279 dalje. — Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch*, 393.

⁶ Na splošno: L. Niederle, *Slovanské starožitnosti*, II, 2, 301 dalje. — P. Skok, *Dolazak Slovena na Mediteran* (1934), 89.

⁷ Schwarz, nav. delo, 91—99. — Helbok, nav. delo, *Kartenband* (1938), Karte 67.

⁸ Schwarz, 93.

⁹ Cassiodori *Variae*, ed. Mon. Germ., *Auctores antiquissimi*, XII, 275 (526—527). *Chronicon Venetum vulgo Altinate*, Mon. Germ., *Scriptores*, XIV, 16 (568), 13, 16 (569—571), 16 (571 do 586). *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, ed. Kos, *Razprave Znanstvenega društva*, XI, 49, 50, 129, 132.

¹⁰ *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, ed. cit., 40.

je Romani. Eden teh Romansov se v 12. stoletju, ko so Romane pretežno začeli imenovati Latine, imenuje »l a t i n s k a v a s« (villa quae vocatur Latina, 1170).¹¹ Nedaleč od tega Romansa in današnje slovenske jezikovne meje so okoli 1180 dejali nekemu studentu »fons Latina«.¹² Roman v 12. stol. na slovenskih tleh je v latinski pisanih virih Latinus. Stavbenik, ki je prišel v stiški samostan »iz daljnih pokrajin«, se okoli 1180 imenuje »homo nomine Michael natione Latinus« (mož po imenu Mihael po narodnosti Latin).¹³ Viri 13. in 14. stoletja točno ločijo Latine-Romane od Nemcev (Theotonic).¹⁴

Z nekdanjimi Romani ali Rimljani pa ne stoji v nikakršni neposredni zvezi pridevek »r i m s k i« pri nekaterih krajevnih imenih na Slovenskem. Rimske Toplice ga imajo šele iz prejšnjega stoletja, a bržkone tudi ne bo starejši Rimski vrelec (Kisla voda, Römerquelle) pri Kotljah blizu Guštanja na Koroškem.¹⁵ Kočevski Römergrund (slovensko Rimskol?) ima naziv po kočevskem rom = krokar.¹⁶ Val Romana ali Römertal pri Klanških jezerih pod Mangartom je pravilni slovenski Remšendol ali nemški Remschental.¹⁷ Omenim naj še, da tudi Romanja vas pri Novem mestu nima svojega imena po kakih Romanih; v srednjeveških listinah jo najdemo z imenom Rudmamsdorf.¹⁸

Ne le staremu Romanu oz. Latinu, tudi kasneje priseljenemu ali prišlemu so Slovenci dejali Vlah, Nemci pa Walah, Walh, kasneje Walscher ali Welscher. Osebe s to označbo v listinah, izdanih na slovenskih tleh, od konca 11. stoletja dalje niso redke, počenši z nekim »Walechom«, ki se omenja kot priča v listini, izdani okoli 1090 v Kranju.¹⁹ Močno dvomim, da je v številnih, toda po času poznih Walchih naših srednjeveških listin iskati naslednike staroprebivalcev — Vlahov; če ne gre zgolj za osebno ime, moramo misliti na priseljene ali z izdajateljem listine na Slovensko došle Romane. V prvi polovici 14. stol. v Ptujju večkrat omenjeni meščan Andrej Walch (tudi Walich) se nam razkrinka v neki listini iz 1307 kot Andrej Lombard, torej Italijan iz Lombardije.²⁰ Število te vrste Vlahov v poznosrednjeveških listinah bi se dalo za slovensko ozemlje v znatni meri povečati.

Ne gre torej vsakega »Vlaha«, ki se pojavlja v naših srednjeveških virih, proglasiti za potomca onih Vlahov-staroprebivalcev. Ne gre pa tudi vsak kraj, ki nam s svojim imenom govori o Vlahih, proglasiti za ustanovo ali sled onih

¹¹ M. Kos, K postanku slovenske zapadne meje, 365 dalje. (Razprave Znanstvenega društva, V/VI, s podrobnejšimi podatki).

¹² Gradivo za zgodovino Slovencev, IV, št. 940.

¹³ M. Denis, Codices manuscripti theologici bibliothecae Palatinae Vindobonensis, II, 1, 611.

¹⁴ Chronicon Ossalchi monachi Rosacensis (Gradivo za zgodovino Slovencev, IV, 944). — Jaksch, Monumenta hist. ducatus Carinthiae, IV, str. 698 (1268).

¹⁵ I. Orožen, Das Bisthum und die Diözese Lavant, IV, 354.

¹⁶ A. Hauffen, Die deutsche Sprachinsel Gottschee, 8.

¹⁷ E. Kranzmayer v Zeitschrift für Ortsnamenforschung, X (1934), 144.

¹⁸ Listini datirani 1424 in 12. okt. 1447 v Kapiteljskem arhivu v Novem mestu.

¹⁹ Prim. Gradivo za zgodovino Slovencev, III, 377. Jaksch, Monumenta hist. ducatus Carinthiae, III, št. 464, 471, 539 II, 588, 1163. — Jacob der Walch priča v Ljubljani 1307 (F. Zwitter, Starejša kranjska mesta in meščanstvo, 68).

²⁰ H. Pirchegger v programu ptujske gimnazije, 1904, 22, 24, 25, 26, 27. — F. Martin, Die Regesten der Erzbischöfe und des Domkapitels von Salzburg, III, 853.

Vlahov izza časa pred prihodom Slovencev. Sem gotovo ne spadajo kraji kot Vlašičko selo v Beli Krajini, razni Vlahi, Vlahoviči ali Vlašiči v Istri, pa tudi ne Laški Rovt v Bohinju. Pri slednjem kaže pridevek »rovt«, da gre tu za mlajšo naselbino, nastalo na izkrčenih tleh. Srednjeveški viri imenujejo kraj prvič, kolikor je mogoče dognati, šele 1430, toda še ne s pridevkom »laški«.²¹ Tega je dobila vasica prejkone v razliko k bližnjemu Nemškemu Rovtu nad Bohinjsko Bistrico, ki je bil naseljen, kot vse kaže, s kolonisti Nemci za časa briksenškega škofa Brunona (1250—1288) in se 1253 imenuje prvič z imenom Boloxix, vendar pa, vsaj do konca srednjega veka ne, nikdar s pridevkom »nemški«.²² Bohinjski Laški Rovt ima svoj pridevek, kot vse kaže, po šele v poznem srednjem veku tjakaj priseljenih Lahih. Napačno je tudi razne Lajše, Laše, Lašče in Lažiše, ki so po etimologiji vse kaj drugega, spravljati v zvezo z nekdanjimi Vlahi.²³

Pa tudi pri takih krajevnih imenih, ki v njih tiči Walch ali Vlah, ne smemo v vsakem takoj iskati stare Vlahe, posebno če imamo zanje dokumentarne dokaze le iz sorazmerno mlajše dobe, sicer pa nikakršne druge opore za možnost nekdanjih »vlaških« naselbin v onih krajih. Marsikatero tako krajevno ime je ali v zvezi z osebnim imenom ali pa se nanaša na »Lahe« (Italijane, Furlane) novejšega izvora. Za zgornještajerske kraje Walchern in Walchernbach blizu kraja Öblern v dolini Aniže, za »Walichlehen« v dolini Aniže, za »Walichtal« med Kapfenbergom in Aflenzom v stranski dolini Murice, za Walleiten (okoli 1500 Walichlewten) pri Hartbergu, za Wellischhof blizu Mürzzuschlaga, za »Walchaecker« pri St. Petru blizu Judenburga, za »Walchprukch« pri Mauternu, za dvorce »Walchenecker« pri Stanzu v dolini Murice, za Walchhütten v Tragössu imamo dokazila šele iz virov poznega 14. in iz 15. stoletja.²⁴ Verjetno se mnogo teh zgornještajerskih krajev imenuje po priseljenih Lahih-Italijanih, zaposlenih v poznem srednjem veku v tamošnjih rudnikih in plavžih.²⁵ Prav tako se gorenjski Železniki, ki so jim v 14. stol. udarjali začetke furlanski rudarji, imenujejo po njih v jeziku slovenskih okoliških hribovcev še dolgo Lahovše, v jeziku nekdanj nemško govorečih sosednjih Soričanov pa »Ka Bolchen« (pri Vlahih).²⁶

Tudi imena za vinograde iz 14. in 15. stoletja, kot »der Walch« pri Ljutomeru (1353) ali »die Welhin« (Walhin, 1425, 1460) pri Gradcu, ne morejo sama zase za stare Vlahe nuditi nikakršnega dokaza; naziv imajo pač po lastnikih, kakor so drugod imenovali vinograde »der Jud« ali podobno po židih, ki so jih imeli v lasti, najemu ali zastavi.²⁷ Marsikateri Wallenberg in podoben naziv se

²¹ Gereut iuxta lacum, Coreut. Urbar cerkve na Otoku na Blejskem jezeru, fol. 1, v Kapi-teljskem arhivu v Briksnu.

²² Briksenški urbar iz leta 1253, f. 174, v Državnem arhivu v Münchenu.

²³ Tako na pr. H. Pirchegger, Geschichte der Steiermark bis 1282 (1936), 81.

²⁴ J. Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, 27, 294, 332, 479, 481.

²⁵ H. Pirchegger, Das steirische Eisenwesen bis 1564 (1937), Das steirische Eisenwesen von 1564 bis 1625 (1939), passim.

²⁶ A. Globočnik v Mittheilungen des historischen Vereines für Krain, 22 (1867), 2, op. 6.
— P. Blaznik, Kolonizacija Selške doline (1928), 74.

²⁷ Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, 9, 432.

v starejših virih razkrinka kot Waldenberg, kakor se glasi na primer starejše nemško ime tudi za naš »pusti grad«, kasnejši Wallenberg pri Radovljici.²⁸

Najbolj zanesljiv dokaz, da gre za »pristna« vlaška krajevna imena, torej naselbine starih Vlahov, je sovpadanje sorazmerno že zgodaj v virih omenjenih krajevnih imen te vrste z najdbami iz »vlaških«, to je rimskih in vobče predslovenskih časov. Slovenci so v teh in takih krajih, ki po svojih arheoloških ostankih kažejo na predslovensko naseljenost, naleteli še na staroprebivalce — Vlahe. Po teh, razlikujočih se po govorici, kulturi in drugem od njih samih, so Slovenci označevali take kraje, češ tam stanujejo »Vlahi«, tamkaj se pravi »na Vlaškem«, dotična vas je »vlaška« ali podobno. Če pa niso v takih krajih bili več nastanjeni »Vlahi«, so mogli tudi sledovi prejšnjega prebivalstva, očitni v ruševinah, grobovih ali drugačnih preostankih, pripraviti Slovence do tega, da so dejali: to je nekaj »vlaškega«. Na vsak način je bila potrebna slovenska sosesčina. Če najdemo v bližini »vlaških« krajev na primer tudi staroslovenske grobove, ali pa naletimo v taki okolici na močno in zgodnjo slovensko naseljenost, je to nov dokaz, da gre tu za prave stare Vlahe. Hkrati je to dokaz za naselbinsko kontinuiteto Slovencev na ozemlju, kultiviranem že od staroprebivalcev, ki so jim sedaj Slovenci postali sosede.

V L a h o v č a h²⁹ pri Cerkljah na Gorenjskem so našli rimske grobove na njivi Kalvarija, staroslovenske pa v bližnji Komendi in Mengšu.³⁰

V najbližji okolici Belšinja vasi³¹ pri Trebnjem na Dolenjskem je mnogo najdb in preostankov iz prazgodovinske in rimske dobe. Pri Sv. Štefanu tik Belšinja vasi je stala po Rutarju vojašnica rimskih beneficiarjev. Skozi te kraje vodi velika rimska cesta Emona—Praetorium Latobicorum (Trebnje)—Nevidodunum—Siscia.³²

²⁸ A. Helbok, Grundlagen der Volksgeschichte Deutschlands und Frankreichs, Textband, 201. — Starejše oblike za Wallenberg: Gradivo za zgodovino Slovencev, V, 489, 522, 711: Schumi, Urkundenbuch... Krain, II, 108, 266, 252; Zahn v Fontes rerum Austriacarum, II. Abt., XXXI, 239, 315, 431, 434, 438, 453; XXXVI, 135; Jaksch, Monumenta hist. duc. Carinthiae, IV, 395.

²⁹ Oblike Walchschorf, Walsdorf, Wallesdorf in podobne v listinah 1324 junij 29, 1326 mar. 27, 1360 febr. 23, 1362 apr. 4, 1392 apr. 10 in maj 1, 1393 maj 9 in maj 18, v Državnem arhivu na Dunaju. V listini 1351 jan. 9 prav tam: Balchobicz. — Walchowicz, fragment urbarja iz 15. stol. (M. Kos - F. Stelè, Srednjeveški rokopisi v Sloveniji, 226). — 1412, Walchschorf (VI. Levec v Mittheilungen des Musealvereines für Krain, IX, 1896, 8). — 1436, Walkowicz, celjske fevdne knjige (kod. 963, f. 78, v Državnem arhivu na Dunaju, kod. 242 v Deželnem arhivu v Gradcu). — 1458, Walchschorff (urbar samostana Velesovo v arhivu pri Narodnem muzeju v Ljubljani, f. 45', 46'). — 1497—1500, Walchawitschach, urbarji ljubljanske škofije v Škofijskem arhivu v Ljubljani. — 1626 Laschiuasi (Mittheilungen des Musealvereines für Krain, 1896, 175).

³⁰ S. Rutar v Letopisu Matice Slovenske, 1889, 61. — W. Šmid, Altslovenische Gräber Krains, Carniola, 1908, 33, 37.

³¹ 1436, Velischendorf, Vellischendorff, celjske fevdne knjige (kod. 963, f. 80', 81, v Državnem arhivu na Dunaju, kodeks 242 v Deželnem arhivu v Gradcu). — Welze iz 1145, ki je v Gradivu za zgodovino Slovencev, IV, 121, lokaliziran v Belšinjno vas, ni ta kraj, marveč Bleč vrh, severozapadno nad Višnjo goro (moja izvajanja v Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo, 18, 1937, 43).

³² A. Müllner, Emona, 96. — Premierstein-Rutar, Römische Strassen und Befestigungen in Krain, 23—25. — S. Rutar, Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, 1899, 114. — B. Saria, Antike Inschriften aus Jugoslawien, I (1938), 99 dalje.

Jezikoslovec bi mogel povedati, če ima po Vlahih ime zaselek V o l a k a nad Hotavljami v Poljanski dolini na Gorenjskem.³³ »Prav v bližini naselbine leži tik nad potokom Volaščico strm grič Gradišče, kjer je stal po tradiciji nekoč grad, last sv. Heme; na tem mestu so našli domačini dva in pol metra globoko lončene črepinje.«³⁴

Že okoli 1155 omenjeni hrib v kraju B a š l j u (Uasche), »ki je pripraven za grad in kjer je že bil nekdanj grad«, je treba lokalizirati v Gradišče pri cerkvi sv. Lovrenca tik pod Storžičem, kjer so še danes vidni sledovi nekdanjega utrjenega kraja (tam, kjer je na novi jugoslovanski specialni karti narisana lovska koča).³⁵ Če je ime Uasche-Bašelj kaj v zvezi z Vlahi, to presoditi ni moja naloga. Vsekakor pa omenja vetrinjski urbar iz 1488 v vrstnem redu takoj za Bašljem (Baschel, Waschel) v kraju »Am Lasko« dva posestnika, danes kmet L a š k a r, dialektično Vaškar, pod omenjenim Gradiščem.³⁶

V L a š k i v a s i (nemško Welischdorf) pri Celju so našli grobove, ki so prejkone še iz konca 6. stol., z najdbami staroslovenskega in tudi še čisto rimskega izvora in značaja.³⁷

L a š k o ob Savinji ima ime po Vlahih. Nemški naziv za Laško je Tüffer, prvič 1182 Tyuer, od slovenskega deber, kakor se imenuje še danes kraj severno od Laškega.³⁸ Slovensko obliko Lasca najdemo zapisano 1483.³⁹ V bližini Laškega je več krajev, ki so v zvezi z Vlahi: potok Lahomnica (prvič 1209 rivulus dictus Lochomel), selišče Lahomno (1280—1295 Lochmel) in kmet Lahomšek nad Laškim.⁴⁰ Že bliže Jurkloštra je Laška vas, Lahov graben, Lahovnik. Mogoče spada v ta »laški« okraj tudi Lakonca, zapadno od Retja pri Trbovljah, in Lahovna severno od Celja.⁴¹ Laško vas pri Celju sem pa že omenil. V Laškem in v bližini Laškega so našli številne preostanke iz prazgodovinskih in rimskih časov. Prejkone je prav preko teh »laških« krajev jugovzhodno od Laškega vodila rimska cesta na Jurklošter in dalje preko Vranja pri Sevnici, kjer je dokazano poznoantično zatočišče z najdbo novca, ki gre nazaj do cesarja Justinijana I. (527—565).⁴²

³³ 1291, 1318 Vlach (Fontes rerum Austriacarum, II. Abt., 36, 205). — Okoli 1400 Vblach (Mittheilungen des Musealvereins für Krain, III, 50). — 1500 Vlatzi (urbar za škofjeloško gošpstvo v Državnem arhivu v Münchenu, f. 26).

³⁴ P. Blaznik, Kolonizacija Poljanske doline, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 19, 1938, 2.

³⁵ Gradivo za zgodovino Slovencev, IV, 338. — M. Kos, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 16 (1935), 92. — J. Žontar, Zgodovina mesta Kranja (1939), 12.

³⁶ Vetrinjski urbar 1488, f. 130', 131, v arhivu Zgodovinskega društva (Geschichtsverein für Kärnten) v Celovcu.

³⁷ W. Schmid, Das karantanische Gräberfeld in Wellischdorf bei Cilli (Blätter zur Geschichte und Heimatkunde, IV, 1913, 274 dalje) in v knjigi Südsteiermark (1925), 24.

³⁸ Gradivo za zgodovino Slovencev, IV, 659, str. 337.

³⁹ I. Orožen, Das Bisthum und die Diözese Lavant, IV, 70.

⁴⁰ Gradivo za zgodovino Slovencev, V, 154. — Zahn, Urkundenbuch des H. Steiermark, II, n. 98, 153. — A. Dopsch, Die landesfürstlichen Gesamturbare der Steiermark, 285. — Kmet Lahomšek: 1445 (Orožen, 64).

⁴¹ Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, 288. — Dopsch, 87.

⁴² Riedl-Cuntz, Jahrbuch für Altertumskunde, III (1909), 1 dalje. — B. Saria, Antike Inschriften aus Jugoslawien, I (1938), 15 dalje.

L a h o v š č e je kraj pri Ajdovščini na Goriškem. V njegovem okolišu je bila večja skupina prazgodovinskih in rimskih selišč. Bližnja Ajdovščina, ki s svojim imenom spominja na stare »ajde«, je nastala na mestu rimskega Castra. Tod mimo je vodila velika rimska cesta Aquileia-Emona, na katero še spominja krajevno ime Cesta pri Sv. Križu, na nekdanje zidane stavbe v tem okolišu pa ledinsko ime »na mircah« ob tej cesti.⁴³

V a š i n j e (iz Lašinja), nemško Wallersberg,⁴⁴ se imenuje okraj in gora vzhodno od Velikovca na Koroškem; po Vašinjah ima danes ime zaselek Vašince in kraji Št. Peter, Št. Martin in Št. Lovrenc »pri Vašinjah« (am Wallersberg).⁴⁵ Rimska cesta iz Virunuma v Labodsko dolino in izkopine potrjujejo naselitev tega okraja v predсловenski dobi.⁴⁶

»V u a l a h a« je kraj, ki se imenuje okoli 980 in ki ga lokaliziram v Pusarnitz (Požarnica) sredi Lurnskega polja na Zgornjem Koroškem.⁴⁷ Lurnsko polje ima že v antiki izredno gosto naselitev. Najdbe gredo od mlajše dobe kamena (Hohenberg nad Pusarnitz) do časov neposredno pred prihodom Slovencev. Lurnsko polje je bilo upravno in cerkveno središče rimske zgornje Koroške in njenega romanskega in romaniziranega prebivalstva. Glavno mesto Teurnia (tudi Tiburnia), v pozni antiki škofijsko mesto, ki se je obdržalo vse do invazije Slovencev, je dalo ime srednjeveški Liburnia oziroma Lurna, ki je še danes ohranjeno v imenu Lurnfeld.⁴⁸ Trdovratna konservativnost imena govori za to, da so Slovenci tukaj naleteli še na močne naselbine starega prebivalstva, ki jim je posredovalo naziv kraja in okraja.

L a s c h k i t z e je ledinsko ime za kraj, kjer je do prihoda Slovencev stala pokopališka cerkev mesta Aguntum (Stribach pri Lienzu na nekdanjem Vzhodnem Tirolskem).⁴⁹ F a l k e n s t e i n, grad pri »Zgornji Beli« (Obervellach) v dolini reke Möll, nima po Lessiak naziva po sokolih (Falke), marveč po Vlahih (urbar 1300: Walihenstein, Walchenstein). W a l e c k, gora severnovzhodno od Pfaffenberga na zgornjem Koroškem, bi pa bila prvotno Walah-ecki, to je »Vlaško brdo«.⁵⁰ Z a B l a ž n j o v e s (nemško Blasendorf, v virih 980 Blasindorf, 1397 Vlasendorf, 1414 Plasendorf) bi mogel z Malom trditi, da prihaja ime od starih Vlahov le, če bi jezikoslovec možnost take zveze zanesljivo dokazal.⁵¹

⁴³ Müllner, Emona, 129—133. — W. Schmid, XV. Bericht der römisch-germanischen Kommission, 1923/24, 188.

⁴⁴ P. Lessiak, Carinthia I, 1922, 6.

⁴⁵ 1096 Uvalsperc, 1123—1146 Walsperch, 1157 Walrsberch, 1193—1200 Walsperg (Jaksch, Monumenta hist. duc. Carinthiae, I, 161, 162; III, 199, 233, 551; tudi Gradivo, III, 414; IV, 77, 368, 369, 836). — 1293 der berc, dā si lägen, der Walsperc ist genant, 1296 under dem Wallersperge (Mon. Germaniae historica, Deutsche Chroniken, V, Österreichische Reimchronik, 822, 823, 824).

⁴⁶ M. Kos, Slovenska naselitev na Koroškem, Geografski Vestnik, VIII (1932), 107.

⁴⁷ Jaksch, Monumenta hist. duc. Carinthiae, III, 48. — Gradivo, II, 452.

⁴⁸ R. Egger, Frühchristliche Kirchenbauten im südlichem Norikum, 1 dalje. — M. Kos v Časopisu za slovanski jezik, književnost in zgodovino, VIII (1931), 144 in v Geografskem Vestniku, VIII (1932), 129, 130.

⁴⁹ Egger, 45.

⁵⁰ Lessiak, Carinthia I, 1922, 5, 6.

⁵¹ Gradivo za zgodovino Slovencev, II, 469. — P. Puntchart, Herzogseinsetzung und Huldigung in Kärnten, 148, 150. — J. Mal, Probleme aus der Frühgeschichte der Slowenen (1939), 170.

Mogoče sta v zvezi z Vlahi tudi štajerska kraja *Walsdorf* južno od *Predinga* v dolini *Laznice* (*Lassnitz*) in neki »*Walhesreut*« v bližini kraja *Gross-Florian* ob *Laznici*. Oba sta nedaleč od *Lassenberga*, kjer so našli preostanke iz rimskih časov in sledove rimske ceste.⁵²

Le redek je kraj v današnji Sloveniji, ki ima staro in nedvomno ime po Vlahih in kjer arheološka znanost — vsaj do danes — ni odkrila najdb iz pred-slovenskih, to je »vlaških« časov. Sem bi štel *Laško* v občini *Selca* nad *Škofjo Loko*.⁵³

Za alpske dežele zapadno od nekdanjega slovenskega jezikovnega območja in za severne predalpske pokrajine so značilni predeli z gosto nasejanimi naselbinami Vlahov tudi v takih krajih, kjer se za rimsko dobo ne da dokazati večja ali pomembnejša naseljenost. So to, v zgodovini kolonizacije tako imenovane »sekundarne pokrajine«, ki so dobile svojo romansko prebivalstvo šele, ko se je to pred germanskimi osvajalci umaknilo v te poprej slabo ali pa nenaseljene predele.⁵⁴ Na slovenskem kolonizacijskem ozemlju takih obsežnih od romanskih beguncev šele v sekundarnem stadiju naseljenih predelov ni. Skoraj vsak »vlaški« kraj kaže s svojo arheološko ostalino in tradicijo na selišče, naseljeno že pred Slovenci. Le ponekod pomenja »vlaški« kraj mogoče pribeževališče pred prodirajočimi Slovenci in Obri, kajti dobro vemo, da se je staro prebivalstvo naših dežel, ne le pred Obri in Slovenci, marveč tudi že pred barbari prejšnjih stoletij selilo iz manj zaščitenih krajev v težje dostopna gradišča in zatočišča v goratem svetu.

V celoti vzeto je pa v primeri s sosednjim Tirolskim, Salzburškim in Zgornjim Avstrijskim »vlaških« krajev na slovenskem kolonizacijskem ozemlju sorazmerno le majhno število. Mogoče je dvoje: ali so Slovenci *Vlahe-Romane* v toliki meri absorbirali, da je njihova sled v krajevnih imenih le sorazmerno majhna, ali pa teh Vlahov med Slovenci nikdar ni bilo v posebno velikem številu. Mislim, da je predvsem upoštevati drugo možnost. Kajti če *Vlahe* na Tirolskem, Salzburškem in Zgornjem Avstrijskem niso mogli asimilirati številni nemški osvajalci in kolonisti, kako bi jih bili mogli po številu in asimilacijski sili manj močni Slovenci v Alpah. Zgoraj omenjena poročila *Pavla* *Diakona* o odhodu *Panoncev* in *Noričanov* v Italijo ter vesti o škofih-beguncih z ozemlja, ki so ga začeli osvajati Slovenci, moremo spopolniti z močnim odtokom staroprebivalstva tudi v tirolske, salzburske in zgornjeavstrijske Alpe. Po mojem je pravilno mnenje, ki vidi v številnih Romanih na Salzburškem potomce beguncev, umikajočih se ob koncu 6. stoletja pred Slovenci in Obri.⁵⁵ Seveda v si Romani se iz vzhodnoalpskih krajev niso odselili in umaknili, nekateri so ostali: dokaz za take otoke staroprebivalstva, razlikujočega se od novih prišlekov po jeziku in kulturi, so naša vlaška krajevna imena. Da pa se je prav mnogo teh Vlahov vendarle umaknilo v smeri proti zapadu, za to govore Romani, ki še danes živijo

⁵² Zahn, *Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter*, 481, 482. — H. Pirchegger, *Geschichte der Steiermark bis 1282* (1936), 72.

⁵³ 1291, 1318 *Laschke* (*Fontes rerum Austriacarum*, II. Abt., 36, 221. 1500 *Nalaskum* (urbar loškega gospostva, f. 90', Državni arhiv v Münchenu).

⁵⁴ Helbok, 188 dalje.

⁵⁵ Helbok, 192.

ob slovenski zapadni meji v kompaktnem obsegu. Pa tudi čim dlje gremo na slovenskih tleh proti zapadu, na temveč krajevnih imen predslovenskega izvora naletimo. Zdi se, kakor da so se Romani in romanizirani prebivalci zgoščevali in ohranjevali pred prodirajočimi Slovenci in Obri v večjem številu tudi t o - s t r a n črte, ki je od konca 6. stoletja dalje vezala med Jadranom in Donavo točke skrajne slovenske ekspanzije v zapadni smeri. Vendar je to romansko in romanizirano prebivalstvo zapadlo prej ali slej slavizaciji oziroma germanizaciji.

Od spodnje Soče pa do zapadnih Karnijskih Alp nad izviri rek Piave in Zilje so mejili oziroma meje še danes Slovenci na F u r l a n e, potomce starega romanskega in romaniziranega prebivalstva. Zgostitev in zato ohranitev Romanov-Furlanov prav v tem kotu Italije je po mojem mnenju v ne majhni meri pripisovati močnemu dotoku, ki je ob prelomu 6. v 7. stoletje okrepil tamošnje prebivalce z begunci iz Alp, Krasa in Panonije. Pa tudi takoj onstran današnje furlansko-slovenske meje, na Krasu, v Vipavski dolini, Goriških Brdih in Beneški Sloveniji je odstotek krajevnih imen predslovenskega izvora še danes tako velik kot nikjer na Slovenskem. V dolini Soče imajo vsi večji kraji ime, ki ni slovensko (Kanal, Tolmin, Kobarid, Bovec).

V Lessachtalu, podaljšku Ziljske doline proti zapadu, ki so ga Slovenci v skromnejšem obsegu tudi naselili, je najti še danes kraje z romanskimi nazivi (n. pr. Kornat, Nostra, Stoffanell, Tilliach)⁵⁶ Skrajne zapadne slovenske naselbine v Lessachtalu se vežejo s skrajnimi zapadnimi slovenskimi naselbinami v Pustertalu in v dolinah okoli Lienza. V teh krajih, ki predstavljajo nekdanjo najdlje na zapad porinjeno strnjeno slovensko naselbinsko ozemlje, je število neslovenskih krajevnih imen med številnimi slovenskimi prav tako znatno kot spodaj na Krasu in ob Soči. Vsi večji kraji v nekdanji slovenski Vzhodni Tirolski imajo imena, ki se iz slovenščine razložiti ne dajo (n. pr. Lienz, Kals, Matrei, Virgen). Kaže se, da so se tod ohranili nekateri romanski otoki sredi med slovenskimi kraji, dokler niso s temi vred zapadli germanizaciji.⁵⁷ Takoj onstran stare slovensko-bavarske meje med Lienzom in Sillianom v Pustertalu se zgoštujejo romansko-vlaška krajevna imena še v mnogo večjem obsegu kot tostran stare slovenske meje. Potok, ki teče s planine Anras (rivolus montis Anarasi) in ga enačim z današnjim Kristenbach, je bil 770 meja Slovencev v teh krajih. Tudi Anras je romansko ime, še danes ohranjeno v vasi tega naziva. Prav tako Innichen, tudi omenjen v listini iz 770: India quod vulgus Campogelau vocantur (I., ki se po domače imenuje C). Če gremo še dalje proti zapadu, postaja število romanskih krajevnih imen v dolini reke Rienz vse večje. O Vlahih tudi tod govorijo naziv kraja Wahlen pri Innichenu.⁵⁸

Kako številna so romanska in taka krajevna imena, ki so v zvezi z Vlahi na Salzburškem, o tem nas lahko poduči pogled na zemljevid in seznam krajevnih imen te vrste.⁵⁹

⁵⁶ Lessiak, Carinthia I, 1922, 5. — M. Kos, Slovenska naselitev na Koroškem, Geografski Vestnik, VIII (1932), 125.

⁵⁷ K. Finsterwalder v Zeitschrift für Ortsnamenforschung, V (1929), 241.

⁵⁸ Gradivo za zgodovino Slovencev, I, 239. — M. Kos v Geografskem Vestniku, VIII (1932), 135. — Helbok, Textband, 692.

⁵⁹ Helbok, Textband, 707, Kartenband, št. 67.

Že zgodaj je postala znanost pozorna na gosto nasejana »vlaška« krajevna imena na zgornjeavstrijskih tleh, zapadno od nekdanjega tamkajšnjega slovankega naselbinskega območja. Četudi vsakega »vlaškega« krajevnega imena v onih krajih ne smemo staviti v neposredno zvezo z nekdanjimi Romani, je vendar število nedvornih ali vsaj verjetnih še vedno veliko. Omenim naj le ona v bližini nekdanjih strnjenih slovanskih selišč med Alpami in Donavo: Walchen, Seewalchen, Walsberg, Wahl, Walcheck. O nekdanjih naselbinah Vlahov-Romanov na Zgornjem Avstrijskem pa pričajo tudi številna krajevna imena, ki so v zvezi s parškali, kakor so imenovali osebno svobodne, toda ne grudo privezane romanske kolone.⁶⁰ Na Zgornjem Avstrijskem se imenujejo ti parškali tudi »Romani tributales«.⁶¹ Najznačilnejše krajevno ime po Vlahih-parškali v zvezi s slovenskimi naselbinami je Pachsallern pri Steyru.⁶² Kraj leži v bližini onega Dietacha, ki se že 777 omenja kot naselbina Slovanov in v območju gozda med Dietachom in Sierningom, ki so ga do onega časa krčili in izkrčili tamkajšnji Slovani.⁶³ Naziv kraja Pachsallern = parškali je razumljiv: tako so označevali naselbino Romanov, razlikujoč jo že z imenom od sosednjih slovanskih selišč in Slovanov, drugačnih od Romanov po jeziku, kulturi in socialnem položaju.

Na vsej črti od Trsta do Linza kažejo pred in ob današnji in nekdanji slovenski meji gosto nasejana krajevna imena, ki so v zvezi z Vlahi in Romani, na ozemlje, kamor so se ti pred prodirajočimi in naseljujočimi Slovenci v večjem številu umaknili in kjer so se deloma celo do danes obdržali.

Zusammenfassung

Walchen und Walchennamen unter den Slowenen. Die Bezeichnung für die bei der Landnahme noch vorgefundene und übriggebliebene romanische und romanisierte Bevölkerung sowie für den romanischen Nachbar war für den Slowenen vlah (gleichbedeutend und aus germ. walh). Romanus in älterer Zeit, Latinus seltener und vorwiegend jünger ist die Bezeichnung dafür in lateinisch geschriebenen Quellen. »Römer« und »römisch« in Ortsnamen ist neueren Datums. Auch später zugewanderten Romanen (Italiener, Franzose) hießen die Slowenen vlah. Verfasser stellt Ortsnamen des slowenischen Siedlungsgebietes zusammen, die sicher ihre Bezeichnung nach den alten Walchen haben, nicht etwa nach Personennamen solcher Art oder später zugewanderten Romanen. Mit seltenen Ausnahmen bekräftigen archäologische Funde bei solchen Ortsnamen Zusammenhänge mit den alten Walchen. Es scheint auch, daß es zur Zeit der slowenischen Landnahme zu einer größeren Verdrängung der alten Bevölkerung in westlicher Richtung kam. Eine viel größere Anzahl vor-slawischer Ortsnamen gibt es im Westen als Osten, besonders zahlreiche knapp jenseits der Grenzen des einstigen slowenischen Siedlungsgebietes (Friaul, Osttirol, Salzburg, Oberdonau). In Oberdonau Pachsallern bei Steyr (= romanische Kolonen genannt Barschalken) als Gegensatz zu den in nächster Nähe bereits 777 bezeugten slawischen Siedlungen.

⁶⁰ K. Schiffmann, Das Land ob der Enns (1922), 3.

⁶¹ E. Schwarz, Zeitschrift für Ortsnamenforschung, 1 (19), 97. — Helbok, Textband, 212 dalje.

⁶² Kraj še v 14. stoletju: Parschalch (Dopsch, Die landesfürstlichen Urbare Nieder- und Oberösterreichs, Österreichische Urbare I/1, 258).

⁶³ Gradivo za zgodovino Slovencev, I, 256.

CODISS 3842100

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000427404

